

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia 21 (2023)

ISSN 2081-1861

DOI 10.24917/20811861.21.14

Zofia Frączek

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID 0000-0002-4572-5123

Znaczenie rodziny w urzeczywistnianiu ideałów wychowawczych Drugiej Rzeczypospolitej oraz jej pedagogizacja w działalności Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w świetle publikowanych dokumentów

Wprowadzenie

Przedstawiciele dwóch głównych obozów politycznych funkcjonujących w Drugiej Rzeczypospolitej – endecji i sanacji wypracowali własną teleologię wychowawczą. W jej realizacji istotną rolę przypisali rodzinie, widząc w niej podstawowe środowisko rozwoju dziecka. Starali się oddziaływać na jego wychowawcze funkcjonowanie, realizowali przedsięwzięcia ukierunkowane na pedagogizację rodziny m.in. poprzez powoływanie do życia organizacji rodzicielskich, które oferowały rodzicom udział w wykładach, kursach, seminariach oraz wydawały periodyki poświęcone problematyce rodziny. W tekście tym przybliżono działalność sympatyzującej z Narodową Demokracją ogólnokrajowej organizacji – Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich, która miała na celu krzewienie (na gruncie ideałów chrześcijańskich, narodowych i obywatelskich) zasad wychowawczych oraz silne zespolenie rodziny i szkoły w imię sprawnej realizacji zadań wychowawczych.

Osiąganiu tych celów sprzyjała działalność wydawnicza Zjednoczenia. Opublikowało ono kilkanaście broszur pt. *Materiały*, w których eksponowano znaczenie rodziny jako środowiska wychowawczego, a także potrzebę oraz sposoby realizacji współpracy rodziny i szkoły, jak również niedomagania związane z tą współpracą. Każda z broszur miała własny szczegółowy tytuł, związany z podejmowaną problematyką. W artykule tym omówiono zawartość treściową następujących broszur: *Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich jako jedna z dróg sanacji współczesnych stosunków wychowania w Polsce*; *Rys historyczny organizacji rodzicielskich w Polsce*; *Jak założyć i poprowadzić nowe lub ożywić dawne Rodzicielskie Koło Szkolne przy szkole średniej*; *Stanowisko Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce w sprawie zamierzonej reformy szkolnej*; *Szkoła a organizacje rodzicielskie (referat i dyskusja)*; *Kilka słów w sprawie ustosunkowania się Władz Oświatowych do organizacji rodzicielskich*; *Szkoły państwowe a organizacje rodzicielskie*; *I Ogólnokrajowy Zjazd Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich*; *II Ogólnokrajowy Zjazd Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich*; *Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce po 5 latach pracy. Sprawozdanie*

z działalności organizacji od lipca 1929–lipca 1930; Z działalności X-lecia Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich 1925–1935 r.

Istotną inicjatywą wydawniczą Zjednoczenia było publikowanie *Biuletynu Organizacyjnego*, który wydawano w latach 1938–1939. Poza kwestiami sprawozdawczymi dotyczącymi działalności Zjednoczenia (centrali, okręgów i kół rodzicielskich) opisywano na jego łamach współpracę Zjednoczenia z innymi organizacjami oraz Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (WRiOP), a także działania w zakresie popularyzowania wiedzy o rodzinie oraz współpracy rodziny i szkoły, poprzez aktywność publikacyjną członków Zjednoczenia, organizowanie konferencji, odczytów i udział w kongresach.

Zjednoczenie publikowało również czasopismo „Głos Rodziców”. Jednakże ze względu na ograniczenia finansowe oraz niewielkie zainteresowanie czytelników wydawano je jedynie w 1927 r. Do rąk zainteresowanych czytelników trafiły cztery zeszyty, w tym jeden podwójny. Publikowane materiały opisywały działalność Zjednoczenia oraz ukazywały rolę Zrzeszeń Rodzicielskich w poprawianiu jakości funkcjonowania rodziny i współpracy domu rodzinnego ze szkołą. Eksponowały też rangę wychowania domowego, ujmując je jako fundament dla skutecznych oddziaływań wychowawczych szkoły. Na łamach tego pisma zamieszczano również komunikaty, kronikę oraz informacje o nowościach wydawniczych.

Wartościowym przedsięwzięciem publikacyjnym Zjednoczenia był poradnik pt. *Katechizm wychowawczy dla rodziców*, wydany w 1930 r. Przedstawiono w nim zasady wychowawcze, którymi powinni kierować się rodzice pragnący dobrze wychować swoje dziecko. Miał on być odpowiedzią na kryzys wychowania wywołany przeżyciami wojennymi i oddziaływaniem destrukcyjnych prądów, obniżających skuteczność wpływów wychowawczych autorytetów.

Przygotowując tekst artykułu, wykorzystano materiały naukowe oraz źródłowe, tematycznie związane z podjętą problematyką.

Teleologia wychowawcza w Drugiej Rzeczypospolitej

Od początku XX wieku, bardziej niż w okresach wcześniejszych, eksponowano narodowe cele wychowania. Jednocześnie żywa była wśród polskich pedagogów idea solidarności międzyludzkiej. Nurt ogólnoludzki należał do tradycji wychowawczej w Polsce, jego elementy występowały w postulatach edukacyjnych myślicieli polskich okresu oświecenia, romantyzmu, wielkiej emigracji oraz pozytywizmu. Zauważyć należy, że pośród myślicieli byli tacy, dla których sprawy narodowe miały większe znaczenie od ogólnoludzkich, dla innych były one równoważne, niektórzy zaś uważali, że narodowość stanowi jedynie element składowy i podporządkowany ludzkości¹.

W okresie Polski niepodległej wielu autorów rozwijało swoją działalność rozpoczętą we wcześniejszym okresie. Dlatego też eksponowana była aksjologia już wcześniej popularyzowana. Jednocześnie dążono do tworzenia nowych modeli teleologicznych. W tym czasie najczęściej prezentowano dwa ideały – wychowania narodowego oraz wychowania państwowego, przy czym w latach dwudziestych

1 A. Smołalski, *Ideały wychowawcze w polskiej myśli pedagogicznej od XVI w. do końca II Rzeczypospolitej*, Opole 1994, s. 40.

dominował pierwszy z nich, natomiast w trzydziestych drugi. Nie były one jednak jedyne, gdyż towarzyszyły im jeszcze inne konstrukcje teleologiczno-pedagogiczne².

Uznanie roku 1918 za początek wychowania narodowego wiąże się wyłącznie z faktem odzyskania przez Polskę niepodległości. Bowiem wychowanie narodowe rozumiane jako praktyka i teoria występowało wcześniej, a z całą wyrazistością od końca XIX wieku. Z kolei od roku 1918 miało ono charakter oficjalny, usankcjonowany przez państwo. Ponadto podkreślić należy, że było ono zróżnicowane zarówno w teorii, jak i w praktyce. W zależności od znaczenia, jakie przypisywano pojęciu *narodu*, a także uwarunkowań ideologicznych, politycznych, filozoficznych, w pedagogice narodowej występowało kilka nurtów, poczynszy od nacjonalistycznego, a skończywszy na obywatelsko-demokratycznym³.

Pedagogika narodowa w Polsce na przełomie XIX i XX wieku miała przedstawicieli m.in. w osobach czołowego ideologa i działacza Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego Romana Dmowskiego oraz działacza Ligi Narodowej i założyciela Związku Młodzieży Polskiej „ZET” Zygmunta Balickiego. Reprezentujący endecję R. Dmowski głosił, że naród stanowi niezbędną treść moralną państwa, zaś państwo konieczną formę polityczną narodu. Naród może utracić państwo, ale nie przestaje być narodem, jeżeli tylko nie zerwał nici moralnego związku z tradycją państwa. Z kolei Z. Balicki traktował naród jako najwyższe dobro na ziemi. Dlatego też przed pedagogiką i wychowaniem stawiał dwa zadania. Pierwsze miało polegać na wprowadzeniu młodego pokolenia tak głęboko w tradycję narodu, aby czuło się z nią zespolone. Drugie zaś na ukształtowaniu pozytywnego patriotyzmu, który wyrażałby się w ideale żołnierza-obywatela. Do jego najważniejszych cech zaliczył m.in.: zdolność do współdziałania, karność, koleżeńskość, solidarność, głęboką religijność, tężyzną fizyczną czy przedsiębiorczość⁴.

O znaczeniu, zadaniach i treści wychowania narodowego pisali m.in.: Zygmunt Balicki, Mieczysław Baranowski, Władysław Marian Borowski, Edward Gabryelski, Iza Janke, Lucjan Zarzecki. Zwracali oni uwagę na rolę wychowania w przygotowaniu przedstawicieli młodych pokoleń do realizacji obowiązków wobec narodu oraz państwa. Dla przykładu W. M. Borowski wyjaśniał, że: „[o]pierając się na tradycji ojczyściej oraz zdobyczach wiedzy pedagogicznej, wychowanie nasze winno stworzyć własny pogląd na sprawę kształcenia młodych pokoleń, wychodząc z założenia, że cywilizacja każdego społeczeństwa musi wyłaniać się przede wszystkim z sił twórczych geniuszu narodowego. Jedynie tą drogą naród może rozwinąć i wzbogacić własną indywidualność, a zarazem wnieść nowe pierwiastki do kultury dorobku całej ludzkości”⁵. Dalej W. M. Borowski dodawał, iż „[w] okresie wielkiej przemiany bytu narodowego największym zadaniem wychowania będzie przystosowanie młodych pokoleń do nowych warunków życia politycznego i uzdolnienie ich do podjęcia wielkich trudów dla przyszłości Ojczyzny”⁶.

2 Tamże, s. 54.

3 F. W. Araszkievicz, *Ideały wychowawcze Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1978, s. 16.

4 Tamże, s. 35–37.

5 W. M. Borowski, *Ogólne zarysy wychowania narodowego*, Lublin 1918, s. XII.

6 Tamże, s. 1.

Istotne zmiany w polityce oświatowej i kwestiach wychowawczych nastąpiły po przewrocie majowym w 1926 r. Działacze sanacyjni podjęli starania w zakresie opracowania nowego ideału wychowania. Pojawiły się idee wychowania państwowego⁷. Wybrzmiewały one m.in. w poglądach głoszonych przez Kazimierza Świtalskiego, Stanisława Czerwińskiego, Janusza Jędrzejewicza, Adama Skwarczyńskiego czy też Kazimierza Pierackiego⁸.

Ważnym powodem tego, że sanacja powiązała swoją ideologię z państwem jako nadrzędną kategorią, było występowanie w XX wieku niemal we wszystkich krajach tendencji do wzmocnienia roli państwa. Ponadto hasło *wychowanie państwowe* miało być swego rodzaju przeciwwagą wobec eksponowanego przez endecję *wychowania narodowego*. Traktowanie idei państwowej jako naczelnej wyjaśnia także to, że sanacja miała w swoich rękach aparat państwowy, którym mogła się posługiwać, naród zaś musiała dopiero zdobyć⁹.

Pojęcie *wychowanie państwowe* zaistniało w dyskusji polityczno-społecznej w roku 1927. Stało się symbolem poglądów sanacyjnej władzy, jednakże nie było ono terminem zbyt precyzyjnym. Jego zwolennicy twierdzili, że „jednostka musi czuć się jednością z państwem”¹⁰. Stanowisko takie eksponowali m.in.: Jan Stanisław Bystroń, Zygmunt Mysłakowski, Kazimierz Sośnicki, Stanisław Seweryn¹¹. Z kolei Hanna Pohoška używała określenia *wychowanie obywatelsko-państwowe*, a za jego istotę uznawała wychowanie jednostki i zbiorowości na świadomych i twórczych obywateli, rozumiejących swoje obowiązki wobec państwa, potrafiących je spełniać i odczuwających potrzebę ich wypełniania¹².

Anna Radziwiłł wyjaśniała:

W ideologii wychowawczej sanacji podstawową rolę grało państwo, występował kult państwowości zrozumiwały w warunkach świeżo odzyskanej niepodległości. W hasłach *myślenia państwowego, kształtowania obywatela-państwowca i wychowania państwowego* sanacja znalazła jakąś bazę dla swojej ideologii. Ta problematyka spełniała w dość znacznym stopniu wymagania wpływające z charakteru konsolidacyjnego i kontynuacyjnego systemu, jak i służyć mogła skutecznie za czynnik odróżniający go od kierunku narodowego [...]. Poza tym wychowanie państwowe było próbą znalezienia punktu przewyżniającego niebezpieczeństwo stagnacji¹³.

7 E. Juško, A. Niedojadło, *Wartości patriotyczne i narodowe w procesie dydaktyczno-wychowawczym w szkołach powszechnych II Rzeczypospolitej*, Rzeszów 2023, s. 61.

8 A. Niedojadło, *Wychowanie narodowe i państwowe w szkołach powszechnych Okręgu Szkolnego Krakowskiego w latach 1918–1939*, Lublin–Tarnów 2013, s. 85.

9 A. Radziwiłł, *Ideologia wychowawcza sanacji i jej odbicie w polityce szkolnej w latach 1926–1939* (część wstępna, część pierwsza i zakończenie), „Kwartalnik Pedagogiczny” 2014, nr 1–2, s. 251.

10 K. Jakubiak, *Wychowanie państwowe jako ideologia wychowawcza sanacji. Kształtowanie i upowszechnianie w periodycznych wydawnictwach społeczno-kulturalnych i pedagogicznych*, Bydgoszcz 1994, s. 46.

11 A. Niedojadło, *Wychowanie narodowe i państwowe w szkołach powszechnych...*, dz. cyt., s. 96.

12 H. Pohoška, *Wychowanie obywatelsko-państwowe*, [w:] *Encyklopedia Wychowania*, red. S. Łempicki, Warszawa 1934, t. I, cz. 2, s. 943.

13 A. Radziwiłł, *Ideologia wychowawcza sanacji...*, dz. cyt., s. 266–267.

Tak więc wzorzec obywatela-państwowca był trzonem ideologii wychowawczej sanacji. Jego postawę miały kształtować romantyczny idealizm i wiara w rangę wartości moralnych. Miał on skupiać w sobie takie cechy jak: dzielność życiowa, silna wola i energia, zdolność do czynu i pracy, umiejętność bycia zdyscyplinowanym członkiem zbiorowości. Ponadto miał to być człowiek zdolny do twórczej inicjatywy, heroizmu i ofiary na rzecz państwa polskiego, a także pozytywnie odnoszący się do władzy, do rządzących¹⁴.

Ewolucja ideału wychowania w kierunku obywatelsko-narodowym rozpoczęła się po objęciu stanowiska Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przez Wojciecha Alojzego Świętosławskiego w 1936 r., w rządzie Felicjana Sławoja Składkowskiego. Pod względem ideologicznym pozostawał on pod wpływem Edwarda Rydza-Śmigłego uznawanego przez nowy rząd za pierwszą osobę w państwie, po prezydencie Ignacym Mościckim. W. A. Świętosławski w swoich wystąpieniach wskazywał, że w polityce oświatowo-wychowawczej będzie stał na straży dobra ojczyzny. Jego działalności zmierzającej do modyfikacji wychowania państwowego towarzyszyła troska o eksponowanie wartości służących pogłębieniu patriotyzmu, jedności narodu i obywatelskiej służbie ojczyźnie¹⁵.

Idee wychowania narodowego i państwowego są charakterystycznym dorobkiem polskiej myśli pedagogicznej okresu Drugiej Rzeczypospolitej¹⁶. Zarówno zwolennicy wychowania narodowego, jak i państwowego w realizacji głoszonej przez siebie teleologii doceniali znaczenie rodziny, dostrzegając w niej pierwsze, a dzięki temu niezwykle ważne dla rozwoju młodych pokoleń Polaków środowisko życia.

Rola rodziny w wychowaniu dziecka w okresie międzywojennym

W okresie niewoli wychowanie narodowe było realizowane w rodzinie poprzez troskę o zachowanie i rozwijanie kultury narodowej w stowarzyszeniach, organizacjach społecznych, kulturalnych oraz oświatowych. Kwestia wychowawczej roli rodziny ujawniła się wyraziściej wtedy, gdy pedagogika narodowa podjęła próbę stworzenia systemu wychowawczego¹⁷.

Problematykę rodziny, w świetle założeń pedagogiki narodowej, prezentowała Stanisława Sarjusz-Wolska. Ujmowała ona wychowanie jako proces dziejowy rozstrzygający o przyszłości narodu i jego egzystencji¹⁸. Twierdziła, że praca wychowawcza nie zamyka się w szkole ani w przedszkolu i innych instytucjach wyłącznie jej poświęconych, ale nade wszystko tkwi ona w rodzinie – przyrodzonym środo-

14 Tamże, s. 269–276.

15 F. W. Araszkiwicz, *Ideały wychowawcze Drugiej Rzeczypospolitej...*, dz. cyt., s. 243–247.

16 E. Juśko, *Wychowanie narodowe i państwowe w szkołach miasta Tarnowa i powiatu tarnowskiego w okresie II Rzeczypospolitej*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie. Prace z zakresu Oświaty i Wychowania” 2011, nr 1, s. 50.

17 D. Koźmian, *Wychowawcza rola rodziny w poglądach reprezentantów pedagogiki narodowej w Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Rodzina jako środowisko wychowawcze w czasach nowożytnych*, red. K. Jakubiak, Bydgoszcz 1995, s. 194–195.

18 S. Sarjusz-Wolska, *Zarys wychowania moralnego i obywatelskiego*, Warszawa 1927, s. 11.

wisku dziecka i w najbliższym jego otoczeniu oraz w duchu i życiu społeczeństwa, w jego zachowywaniu się i oddziaływaniu bezpośrednim oraz pośrednim na młode pokolenie¹⁹.

Ukazując wychowawcze znaczenie rodziny oraz jej rolę w zabezpieczeniu trwania kultury, tradycji i narodu, S. Sarjusz-Wolska pisała:

Rodzina jest najpierwszą formą życiowych stosunków człowieka. Oparta o instynkt zachowawczy, o wrodzone uczucie miłości i stąd płynący altruizm, wytwarza przyrodzone prawa w zakresie wzajemnych obowiązków wśród swoich członków i nadaje kierowniczą rolę rodzicom, wspierającym opieką potomstwo. [...] jest pierwszą szkołą współżycia i współpracy. Wyzwała i kształci umysłowe i uczuciowe siły ducha jednostki. Wywołuje wdzięczność i przywiązanie dla otoczenia, rozbudza pierwiastki uczuć etycznych i społecznych. Winna zaś być wzorem ładu i harmonii, panujących we wszechświecie i nieodzownych do istnienia i prawidłowego, twórczego rozwoju w każdym zespole ludzi [...]. Mocne podstawy rodziny, oparte na uczuciowości, prawdzie, miłości, pracy, sumiennym spełnianiu obowiązku, a z bezwzględnym wykluczeniem samolubstwa, to zarazem podstawy silnego i zdrowego społeczeństwa [...], mocno zorganizowana rodzina staje się nie tylko pożyteczną, zwartą w sobie częścią całości społecznej i ostoją cnót obywatelskich, ale jest niejako i skarbcem przechowującym wiernie kulturę rodzimą i tradycję, przywiązanie do ojczyzny, a niekiedy jest i przybytkiem ocalającym przesładowany język, religię i najdroższe pierwiastki i ideały narodowe²⁰.

U podstaw właściwego funkcjonowania rodziny, zdaniem S. Sarjusz-Wolskiej leżą takie wartości jak: miłość, prawda i praca. Istotną jest również karność oparta na moralnych pierwiastkach, a także poszanowanie i zaufanie, obowiązkowość, sprawiedliwość, współczucie, wyrozumiałość i ustępliwość²¹.

Ważnym reprezentantem pedagogiki narodowej, który również eksponował znaczenie rodziny jako istotnego czynnika wychowawczego, był Władysław Marian Borowski. Wyjaśniał, że

Ze wszystkich form współżycia ona najściślej łączy ludzi, jednoczy ich i zbliża. [...] wpływem swym sięga ona do samego rdzenia charakteru i całego składu ducha ludzkiego. Życie rodzinne wyzwała i rozwija takie siły duszy, które nie doszłyby do rozkwitu w żadnej innej formie wychowania. Nauka przychodzi tutaj prawie bezwiednie, nie tylko drogą rozumu, ale i serca. [...] Od niej głównie zależy, kim człowiek będzie w przyszłości: czy jednostką samolubną, wpatrzoną jedynie we własne dobro, czy też przystosowaną do warunków życia gromadnego i uspołecznioną²².

Człowiek, który doświadczył w rodzinie miłości, zdolny jest do obdarzania tym uczuciem innych ludzi, dzięki czemu osiąga wyższy poziom etyki i uspołecznienia. Dlatego też, jak twierdził W. M. Borowski, słusznie nazywa się rodzinę komórką życia społecznego, w której kształtuje się człowiek. Z kolei zespół tych komórek buduje tkankę organizmu społecznego, „który wyrasta z rodziny jako ze swego pnia

19 Tamże, s. 16.

20 Tamże, s. 62–63.

21 Tamże, s. 63.

22 W. M. Borowski, *Ogólne zarysy wychowania narodowego*, Warszawa 1918, s. 265–266.

przyrodzonego²³. Przekonywał on, że dobrze funkcjonująca rodzina jest dla jednostki najważniejszą szkołą własnego wychowania, opanowywania egoistycznych popędów, przyzwyczajania się do ustępstw, cierpliwości oraz pracy dla dobra innych. Jest ona najważniejszym czynnikiem ewolucji społecznej. Odrzucenie rodziny grozi zniszczeniem spoidel życia gromadnego, a człowieka wystawia na doświadczanie samotności. Bez rodziny staje się on jednostką oziębłą i niezdolną do uczuć wyższych²⁴. Podobnie jak S. Sarjusz-Wolska także i W. M. Borowski do szczególnie cennych wartości, a jednocześnie podstaw moralnych życia rodzinnego zaliczył miłość, prawdę oraz pracę. Za najważniejszą uznał miłość²⁵.

Przedstawiciele pedagogiki narodowej traktowali rodzinę jako podstawę życia narodowego i społecznego. Od jakości jej wychowawczego funkcjonowania oraz kondycji moralnej uzależniali możliwość urzeczywistniania ideałów wychowawczych pedagogiki narodowej, a tym samym rozwój narodu i Polski. Trafnie zdają się oddawać to słowa Romana Rybarskiego, który pisał: „Dobrze zorganizowana rodzina jest podstawą narodu. Naród, w którym rodzina jest słaba, będzie słabym narodem”²⁶.

Propagatorzy wychowania państwowego również docenili znaczenie rodziny jako środowiska wychowawczego. Opowiadali się za łączeniem wysiłków wychowawczych domu rodzinnego dziecka i szkoły. Często traktowali rodzinę jako pierwszy szczebel edukacji patriotycznej oraz obywatelskiej i podkreślali, że bez jej udziału w procesie wychowania i wspierania szkoły system wychowania państwowego nie będzie efektywny. Dla przykładu, zdaniem Mieczysława Ziemnowicza, rodzina powinna kształtować pozytywne „uczucia dla istnienia państwa, dla ojczyzny, jako rzeczy najświętszej na ziemi”²⁷. Podkreślał on, że najlepiej byłoby, aby wszystkie czynniki życia społecznego, a w tym i rodzina, kształtowały atmosferę życia państwowego wyrażającą się w ofiarności dla państwa, opartej na zrozumieniu jego istoty, wierze w przyszłość i posłannictwo państwa oraz wypływającej z kultu dla państwa. Pierwszoplanową rolę w tym przedsięwzięciu powierzył M. Ziemnowicz nauczycielom, którzy najpierw sami, jak pisał, powinni stać się ideowymi państwowcami, aby móc skutecznie oddziaływać na umysły i serca swoich wychowanków²⁸. Realizację tych zadań wychowawczych uzależnił on od wsparcia nauczycieli przez środowiska rodzinne uczniów, pisał:

Równocześnie musimy gorąco apelować do rodziców, jako wyrazicieli ducha rodziny, aby zechcieli zrozumieć ciężkie zadania nauczyciela polskiego, płynące z tej misji, którą nakłada na niego społeczeństwo. Ale samo rozumienie nie wystarczy. Trzeba wysiłku również wielkiego ze strony rodziny, aby wzbić się na wyżyny obiektywizmu²⁹.

O roli rodziny w wychowaniu młodych pokoleń Polaków pisał także Józef Mirski. Eksponował potrzebę rozwijania nowego życia pedagogicznego w Polsce. Do

23 Tamże, s. 266.

24 Tamże, s. 266–267.

25 W. M. Borowski, *Wychowanie narodowe*, Warszawa 1922, s. 212–213.

26 R. Rybarski, *Naród, jednostka, klasa*, Warszawa 1926, s. 145.

27 M. Ziemnowicz, *Rodzina a wychowane państwowe*, Lwów–Warszawa 1932, s. 26.

28 Tamże, s. 36–37.

29 Tamże, s. 38.

istotnych jego wyznaczników zaliczył coraz silniejszą współpracę „szkoły z rodzicielstwem”³⁰. Widział on w rodzinie środowisko, w którym powinien przebiegać proces humanizacji dziecka³¹. Wyjaśniał on, że „[g]dy pielęgnacja i tradycja stanowią, [...] najistotniejsze dziedziny wychowania, przeto z tego stanowiska należy rodzinę uznać za najbardziej podstawową instytucję wychowawczą, obok której dopiero później, w miarę narastania treści i dóbr kulturowych, staje się nowa instytucja wychowawcza, tj. szkoła”³².

Reprezentanci wychowania narodowego i państwowego zwracali również uwagę na potrzebę współpracy szkoły z rodziną ucznia. Ponadto formułowali postulaty i podejmowali inicjatywy tworzenia ogólnokrajowych organizacji rodzicielskich, których zadaniem było kształtowanie świadomości pedagogicznej rodziców, a także inicjowanie i koordynowanie współdziałania rodziców i nauczycieli oraz reprezentowanie interesów polskich rodzin w relacjach z władzami państwowymi³³. Jedną z takich organizacji było Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich.

Działalność Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich na rzecz pedagogizacji rodzin

Dostrzeżenie roli rodziców w wychowaniu zaowocowało powstaniem w międzywojennej Polsce dwóch ogólnopolskich organizacji, tj. Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich i Zespołu Rodziców „Zrąb”. Zajęły się one organizowaniem wykładów, kursów i seminariów pedagogicznych dla rodziców oraz inicjowaniem wydawnictw w postaci periodyków i innych. Oprócz nich powstawały w międzywojennej Polsce lokalne stowarzyszenia rodzicielskie o podobnych zadaniach i identycznych kierunkach działalności³⁴.

Zespół Rodziców „Zrąb” powstał 23 maja 1931 r. i związany był ze środowiskiem piłsudczyków. Stowarzyszeniu temu przewodniczył J. Jędrzejewicz. Wypracowało ono program kulturalny i wychowawczy dla obozu sanacyjnego oraz współtworzyło, popularyzowało i wdrażało w praktyce szkolnej doktrynę pedagogiczną określaną mianem wychowania państwowego. Zespoły rodziców były powoływane we wszystkich okręgach szkolnych, w roku 1934 przy ośrodkach terenowych działało 21 zespołów. Zgodnie z przyjętą ideologią wychowawczą za cel pracy własnej przyjmowały one kształtowanie w szerokich masach rodzicielskich świadomości poczucia konieczności współdziałania ze szkołą w obywatelskim wychowaniu młodzieży³⁵.

W Polsce, tak jak w wielu innych krajach europejskich, funkcjonowała założona w 1922 r. Liga Wychowania Rodzinnego. Przy wsparciu sekretariatu Ligi

30 J. Mirski, *Polska myśl wychowawcza*. „Oświata i Wychowanie” 1930, nr 10, s. 935.

31 J. Mirski, *O postawie wychowawczej rodziców*. „Zrąb” 1935, t. 22, s. 61–82.

32 J. Mirski, *Wychowanie i wychowawca*, Warszawa 1936, s. 164.

33 K. Jakubiak, *Stowarzyszeniowy ruch rodzicielski w II Rzeczypospolitej i za granicą w początkach XX wieku*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Pedagogiczne” 1996, z. 32, s. 130.

34 T. Aleksander, *Kształcenie pedagogiczne rodziców*, s. 239, [on-line:] https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/251398/aleksander_ksztalcenie_pedagogiczne_rodzicow_2004.pdf?sequence=1&isAllowed=y – 26.06.2023.

35 K. Jakubiak, *Stowarzyszeniowy ruch rodzicielski w II Rzeczypospolitej...*, dz. cyt., s. 132.

Wychowania Rodzinnego grono przewodniczących i członków zarządu kilkunastu rodzicielskich kół szkolnych, działających przy warszawskich gimnazjach, stworzyło Komitet Organizacyjny Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce i 26 listopada 1924 r. doprowadziło do zarejestrowania ogólnokrajowej organizacji o nazwie Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce. Dla założenia krajowej organizacji rodzicielskiej Komitet uzyskał poparcie m.in. Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych, Kół Przełożonych Szkół Męskich i Żeńskich, Koła Wychowania Narodowego Macierzy Szkolnej, Kół Matek, Katolickiego Związku Polek i Narodowej Organizacji Kobiet. W marcu 1925 r. odbył się zjazd inauguracyjny działalności związku³⁶.

W *Statucie Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce* jasno określono cel i obszary jego działalności na rzecz rodziny. Zapisano w nim:

Zjednoczenie ma na celu skoordynowanie akcji społeczeństwa, a w szczególności rodziców, zrzeszonych w organizacjach (Kołach) rodzicielskich w kierunku krzewienia na gruncie ideałów chrześcijańskich, narodowych i obywatelskich zdrowych zasad wychowawczych, silniejsze zespolenie rodziny i szkoły w imię spełnienia ich zadań wychowawczych, obronę społecznego stanowiska oraz ideałów rodziny polskiej, reprezentowanie opinii sfer rodzicielskich na zewnątrz, szukanie wreszcie w porozumieniu z władzami szkolnymi środków bezpośredniego wpływu dodatniego na młodzież i rozciągnięcie tam, gdzie tego okaże się potrzeba, materialnej i moralnej nad nią opieki³⁷.

Wskazano również zadania, które uściśliły specyfikę jego działalności. Do zadań tych należało: propagowanie idei zrzeszania się i współpracy w organizacjach rodzicielskich wszystkich rodziców, a w szczególności rodziców dzieci uczęszczających do szkół; popularyzowanie pracy samowychowawczej wśród rodziców i wychowawców; rozwiązywanie w porozumieniu z władzami szkolnymi kwestii związanych z relacją rodziny i szkoły, realizowanej przez te podmioty współpracy wychowawczej oraz poszukiwanie sposobów korzystnego ich oddziaływania na siebie i wymiany myśli w sprawach aktualnych – życie szkoły, rodziny, młodzieży szkolnej; dążenie (przy poszanowaniu autorytetu szkoły i jej praw), do uzyskania wpływu na bieg spraw szkolnych na terenie lokalnym oraz udział w kreowaniu prawodawstwa szkolnego; dążenie (w porozumieniu ze szkołą) do zbliżenia z samą młodzieżą szkolną w celu realizowania pożądanego oddziaływania wychowawczego oraz niesienia jej pomocy moralnej i materialnej; utrzymywanie łączności oraz współdziałanie z podobnymi organizacjami i przedstawicielami myśli wychowawczej, zarówno w kraju, jak i za granicą³⁸.

Realizacji przyjętych celów i zadań miały służyć różnorodne działania, a przede wszystkim: zebrania i zjazdy; wypracowanie metod działania i współpracy z wchodzącymi w skład Zjednoczenia zrzeszeniami; inicjowanie zakładania nowych kół oraz udzielanie wsparcia podczas realizacji takiego przedsięwzięcia; współpraca z władzami w celu realizacji założeń związku oraz propagowanie jego idei; zakładanie

36 K. Jakubiak, *Organizacje rodzicielskie i instytucjonalne formy współpracy domu i szkoły w Królestwie Polskim oraz w okresie II Rzeczypospolitej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Pedagogiczne” 1992, z. 18, s. 116.

37 *Statut Zjednoczenia Zrzeszeń rodzicielskich w Polsce*, Warszawa 1929, s. 4–5.

38 Tamże, s. 5.

bibliotek, gromadzenie materiałów dotyczących spraw szkolnictwa i wychowania oraz popularyzowanie odpowiednich wydawnictw; podejmowanie ważnych kwestii na łamach prasy oraz wydawanie własnego pisma, broszur i książek; organizowanie odczytów, pogadek i przeprowadzanie badań ankietowych dotyczących spraw rodziny, szkoły oraz młodzieży; organizowanie poradni wychowawczych; tworzenie przestrzeni dla współpracy rodziny i szkoły celem wymiany myśli i koordynowania wysiłków wychowawczych; gromadzenie środków materialnych (np. poprzez składki, organizowanie imprez, kwest) dla zrealizowania celów i zadań Zjednoczenia; wspieranie organizacji młodzieżowych we współpracy ze szkołą³⁹.

Najniższymi i podstawowymi organami Zjednoczenia były koła, tj. wchodzące w skład Związku poszczególne zrzeszenia rodzicielskie. Do ich zadań należało: skupienie wokół siebie jak największej liczby rodziców uczniów danej szkoły; organizowanie w porozumieniu ze szkołą pogadek, koncertów, zabaw itp.; organizowanie dla rodziców poza oficjalnymi zgromadzeniami zebrań dyskusyjnych, a także odczytów w celu popularyzowania idei samowychowania i zasad wychowawczych oraz obrony ideałów rodzinnych i ich popularyzowania w środowisku lokalnym; kreowanie okoliczności i obszarów współpracy rodziny i szkoły dla koordynacji i intensyfikacji wysiłków wychowawczych, przy wiodącej w tym zakresie roli zarządu koła; roztaczanie opieki moralnej nad młodzieżą poza szkołą oraz zbliżenie i współdziałanie z samą młodzieżą⁴⁰.

Wszystkie zrzeszenia wchodzące w skład Związku miały wypełniać obowiązki wynikające z ich stosunku do Zjednoczenia, które obejmowały przede wszystkim nadsyłanie do okręgów sprawozdań rocznych z działalności zrzeszenia oraz wnoszenie ustanowionych opłat. Okręgi zaś obejmowały szereg kół na danym terytorium. Władzę okręgu sprawowały: Zarząd Okręgowy, Rada Okręgowa; Okręgowa Komisja Wyborcza⁴¹. Najwyższym organem Zjednoczenia była jego centrala w Warszawie, a do władz centrali należały: Zarząd Główny Zjednoczenia; Rada Naczelna Zjednoczenia, Centrala Komisji Rewizyjnej⁴².

Pierwszym prezesem Rady Naczelnej był Leon Manteuffel, zaś funkcję prezesa Zarządu przez wszystkie kadencje działalności Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich, tj. od 1924 r. do 1939 r. pełnił Józef Janota Bzowski. Zarząd realizował swoją działalność w kilku komisjach, a szczególnie aktywne były komisje: wydawnicza, opieki moralnej nad młodzieżą, do spraw rodziny, zagraniczna. Jak pisał Krzysztof Jakubiak, na podstawie danych statystycznych kolejnych zjazdów można ustalić, że w 1927 r. centrali warszawskiej podlegały 204 koła szkolne. W następnych latach liczba ta nie ulegała znacznym zmianom. Zjednoczenie angażowało się we wszystkie problemy związane z szeroko rozumianą edukacją. Uczestniczyło w opiniowaniu projektów reform oświatowych (np. S. Grabskiego i J. Jędrzejewicza) oraz ministerialnych zarządzeń. Zajmowało stanowisko w kwestiach związanych z polityką oświatową państwa, kształceniem nauczycieli, programami dydaktyczno-wychowawczymi, doбором podręczników, wysokością opłat szkolnych, funkcjonowaniem burs uczniowskich i internatów. Szczególnie jednak interesowało się

39 Tamże, s. 5–6.

40 Tamże, s. 7.

41 Tamże, s. 8–11.

42 Tamże, s. 11–13.

współpracą rodziny i szkoły⁴³. O swoich zamierzeniach i realizowanych przedsięwzięciach oraz ich efektach informowało środowisko społeczne, prowadząc działalność wydawniczą.

Działalność wydawnicza Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich

W ramach działalności wydawniczej Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich opublikowało kilkanaście broszur numerowanych, składających się na cykl pt. *Materiały*, wydawało również „Biuletyn Organizacyjny” oraz czasopismo „Głos Rodziców”.

Każda z broszur wchodzących w skład cyklu *Materiały* nosiła odrębny tytuł wskazujący na zawarte w niej treści, które odnosiły się głównie do życia i wychowania w rodzinie, współpracy rodziny i szkoły oraz działalności rodzicielskich kół szkolnych. Do cyklu tego należą następujące dokumenty:

1. *Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich jako jedna z dróg sanacji współczesnych stosunków wychowania w Polsce*⁴⁴ (skrót odczytu wygłoszonego 25 listopada 1924 r. w Sali Towarzystwa Higienicznego w Warszawie przez J. J. Bzowskiego). Zaprezentowane w tym materiale treści dotyczyły: minionych i aktualnych problemów wychowania; konieczności mobilizowania sił wychowawczych, w szczególności szkoły i rodziny; potrzeby powołania jednej centralnej organizacji rodzicielskiej spajającej działające już koła rodzicielskie i inicjującej powstawanie kolejnych; cech, jakie powinna posiadać taka scalająca organizacja; stosunku Zjednoczenia do szkoły i władz oświatowych, jego zakres i podział pracy; roli pierwiastka idealnego (idea należytego wychowania dziecka polskiego i idea dobra Polski) i realnego (trudności związane z pracą) w wychowaniu.

2. *Rys historyczny organizacji rodzicielskich w Polsce*⁴⁵ (odczytany w języku francuskim w czasie XII Międzynarodowego Kongresu Rolniczego w Warszawie 22 czerwca 1925 roku przez Zofię Jankowską). Przedstawione treści ukazywały: wychowawcze znaczenie rodziny; wysiłek wychowawczy polskiej rodziny w okresie zaborów; początki i działalność organizacji rodzicielskich w Polsce; aktywność powstających po I wojnie światowej organizacji, wzmacniających wysiłki wychowawcze rodziny oraz szkoły i tworzenie kół rodzicielskich; powstanie Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich.

3. *Jak założyć i poprowadzić nowe lub ożywić dawne Rodzicielskie Koło Szkolne przy szkole średniej*⁴⁶. W treściach tego materiału przybliżono: trzy czynniki warunkujące twórczość pracy koła – teren, praca i środki oraz dążenie do ich osiągnięcia; pracę przygotowawczą oraz próbne działania; trzy zasadnicze kierunki działania koła (rodzina, szkoła, młodzież) i cel – należyte wychowanie i dobro młodzieży; działy pracy koła w kolejności rozwojowej.

43 K. Jakubiak, *Organizacje rodzicielskie i instytucjonalne formy współpracy domu i szkoły w Królestwie Polskim...*, dz. cyt., s. 117.

44 *Materiały I. Zjednoczenie zrzeszeń rodzicielskich jako jedna z dróg sanacji współczesnych stosunków wychowania w Polsce*, Warszawa 1925, ss. 14.

45 *Materiały II. Rys historyczny organizacji rodzicielskich w Polsce*, Warszawa 1925, ss. 12.

46 *Materiały III. Jak założyć i poprowadzić nowe lub ożywić dawne Rodzicielskie Koło Szkolne przy szkole średniej*, Warszawa 1926, ss. 20.

4. *Stanowisko Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce w sprawie zamierzonej reformy szkolnej*, Warszawa 1926⁴⁷. Wypracowanie tego stanowiska poprzedził cykl zebrań odczytowo-dyskusyjnych, które odbywały się od 25 stycznia do 15 kwietnia 1926 r. i obejmowały całokształt zagadnień związanych z reformą. W materiale tym przedstawiono związane z reformą postulaty o charakterze socjologicznym, dydaktycznym, a także wychowawczym, w których wyeksponowano m.in. konieczność realizacji życzliwej i opartej na poszanowaniu wzajemnego autorytetu współpracy rodziny i szkoły. Zwrócono również uwagę na potrzebę zapewnienia rodzicom i ich organizacjom wpływu na bieg spraw szkolnych oraz tworzenie w szkole przestrzeni na wymianę myśli wychowawczej.

5. *Szkoła a organizacje rodzicielskie (referat i dyskusja)*⁴⁸. Materiał ten stanowi pokłosie zjazdu dyrektorów szkół średnich męskich społecznych i prywatnych, który odbył się 1–2 lutego 1925 r. w gmachu Gimnazjum pod wezw. św. Wojciecha w Warszawie. Referat wygłosił Kazimierz Kujawski, natomiast w dyskusji wzięli udział: Józef Janota Bzowski, Zygmunt Niklewski, Stanisław Kurowski, Wojciech Górski. Podstawową kwestią omawianą podczas zjazdu była współpraca rodziny i szkoły, a w szczególności: jej znaczenie dla skuteczności oddziaływań wychowawczych na młode pokolenie; praca nad świadomością wychowawczą rodziców; tworzenie rodzicielskich kół szkolnych i ich działalność.

6. *Kilka słów w sprawie ustosunkowania się Władz Oświatowych do organizacji rodzicielskich*⁴⁹. Dokument ten przedstawiał stanowisko Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce w sprawie rządowego Projektu Regulaminu dla Kół Rodzicielskich oraz udziału organizacji rodziców w wychowaniu szkolnym. W tekście zaprezentowano rodzinę i szkołę jako najistotniejsze środowiska wychowawcze oraz przedstawiono współpracę rodziny i szkoły jako powszechnie uznawany postulat wychowawczy. Poddano też krytycznej analizie rządowy projekt dotyczący regulaminu dla kół rodzicielskich, stanowiący jeden ze sposobów realizacji postulatu, zarzucając mu sztuczność, małą elastyczność, zbytni formalizm, niedemokratyczność oraz pośpiech przy jego opracowywaniu. Przekonywano, że dla skutecznych zmian potrzebna jest ewolucyjna, a nie gwałtowna zmiana.

7. *Szkoły państwowe a organizacje rodzicielskie*⁵⁰. Materiał ten zawiera treści wygłoszone na walnym zgromadzeniu delegatów kół Stowarzyszenia Dyrektorów Polskich Szkół Średnich Państwowych, które odbyło się 20 lutego 1927 r. w Gimnazjum Państwowym im. Królowej Jadwigi w Warszawie. Dotyczyły one powstania Zjednoczenia oraz jego celów i relacji z władzami szkolnymi. Podkreślono znaczenie udziału przedstawicielstwa rodziców w zjazdach dyrektorów szkół, traktując go jako przejaw dokonujących się zmian w relacji szkoły i rodziny. Wiele miejsca poświęcono na zaprezentowanie form współpracy rodziny i szkoły, zwracając uwagę na korzyści wynikające nie tylko z kontaktów indywidualnych, ale nadto ze współ-

47 *Materiały IV. Stanowisko Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce w sprawie zamierzonej reformy szkolnej*, Warszawa 1926, ss. 16.

48 *Materiały V. Szkoła a organizacje rodzicielskie (referat i dyskusja)*, oprac. J.J. Bzowski, Warszawa 1926, ss. 23.

49 *Materiały VI. Kilka słów w sprawie ustosunkowania się Władz Oświatowych do organizacji rodzicielskich*, Warszawa 1926, ss. 16.

50 *Materiały VIII. Szkoły państwowe a organizacje rodzicielskie*, Warszawa 1926, ss. 23.

pracy z organizacją rodzicielską. Przedstawiono również uwagi szkół państwowych dotyczące współpracy z organizacjami rodzicielskimi oraz efekty tej współpracy, a także ogólne uwagi o pracy Zjednoczenia.

8. *I Ogólnokrajowy Zjazd Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich*⁵¹. Zjazd ten odbywał się od 9 do 10 kwietnia 1927 r., a wzięło w nim udział ponad 300 przedstawicieli zrzeszeń, reprezentujących 204 koła rodzicielskie z wielu miejscowości. W dokumencie tym zamieszczono stanowiska uczestników zjazdu dotyczące projektowanej reformy ustroju szkolnego, a także rozwoju fizycznego i moralnego młodzieży. Uczestnicy zjazdu wystąpili z licznymi referatami, po czym miały miejsce dyskusje zakończone sformułowaniem wniosków, w których wyeksponowano myśl, że wszystkie prace nad reformą winny być podejmowane dla dobra narodu polskiego z pominięciem interesów klasowych i wszelkich tendencji związanych z przemijającą polityką. Przyjęto również, że dla zapewnienia wpływu opinii społecznej na sprawę wychowania narodowego, polskie organizacje rodzicielskie powinny mieć możliwość swobodnego rozwoju oraz współdziałania ze szkołą, poszczególnymi instytucjami, a także zakładami pracy oświatowej i społeczno-wychowawczej. Podczas zjazdu omówiono także sprawy organizacyjne związane z funkcjonowaniem Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich.

9. *II Ogólnokrajowy Zjazd Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich*⁵². Odbywał się on w Warszawie 5 i 6 kwietnia 1930 r. Uczestniczyło w nim 264 delegatów, reprezentujących wiele Zrzeszeń Rodzicielskich. Główny temat zjazdu dotyczył roli rodziców w wychowaniu młodzieży. Podczas zjazdu wygłoszono szereg referatów, prowadzono pogłębione dyskusje i wypracowano wnioski, które wskazywały na jednoznaczne opowiadanie się jego uczestników za wychowaniem młodzieży w duchu chrześcijańskim i narodowym.

10. *Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce po 5 latach pracy. Sprawozdanie z działalności organizacji od lipca 1929–lipca 1930*⁵³. W materiale tym przedstawiono formalną i organizacyjną działalność Zjednoczenia, a także wyniki ankiety dotyczącej współpracy rodziny i szkoły oraz działalności kół rodzicielskich, rozesłanej wcześniej do dyrekcji wszystkich polskich szkół średnich. Zamieszczono również informacje o przebiegu i rezultatach II Ogólnopolskiego Zjazdu Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich. W dokumencie omówiono także relacje występujące pomiędzy Zjednoczeniem i wybranymi organizacjami społeczno-wychowawczymi w kraju (np. z Towarzystwem Edukacji Narodowej; Towarzystwem Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych) oraz ukazano problemy związane z występowaniem dystansu w relacjach Zjednoczenia z władzami oświatowymi, który stanowił pokłosie krytycznego ustosunkowania się Zjednoczenia do niektórych zarządzeń Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Obszernie opisano działalność Zjednoczenia w dziedzinie spraw rodzinnych i wychowania rodzinnego, którą w szczególności prowadziła specjalnie powołana do tego celu Komisja do Spraw Rodziny, będąca jednocześnie Komisją Zagraniczną. Do jej zadań należało propagowanie

51 *I Ogólnokrajowy Zjazd Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich*, Warszawa 1927, ss. 167.

52 *II Ogólnokrajowy Zjazd Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich*, Warszawa 1930, ss. 105.

53 *Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce po 5 latach pracy. Sprawozdanie z działalności organizacji od lipca 1929–lipca 1930*. Warszawa 1930, ss. 41.

w Polsce idei rodziny, zdrowych zasad wychowania rodzinnego oraz hasła odrodzenia społeczeństwa przez rodzinę, a także nawiązywanie stosunków i realizowanie współpracy z podobnymi podmiotami zagranicznymi (m.in. uczestniczyła w IV Międzynarodowym Kongresie Wychowania Rodzinnego w Liege w sierpniu 1930 r.).

11. *Z działalności X-lecia Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich 1925–1935 r.*⁵⁴ W materiale tym przedstawiono aktywność Zjednoczenia w pierwszym dziesięcioleciu jego istnienia. Scharakteryzowano organizację działalności Zjednoczenia, środki działania i drogi oddziaływań oraz realizację podstawowych celów. Szczególnie wiele miejsca poświęcono kwestiom związanym głównie z aktywnością na rzecz rodziny i wychowania rodzinnego oraz działalnością w zakresie spraw szkolnych, a także z koordynowaniem i ożywianiem pracy kół rodzicielskich w kraju oraz z bezpośrednią pracą na rzecz młodzieży.

Ważną inicjatywą wydawniczą Zjednoczenia było publikowanie „Biuletynu Organizacyjnego”, w którym opisywano działalność centrali, okręgów oraz aktywnych kół szkolnych. Zauważyć trzeba, że ukazały się jedynie trzy jego numery. W wydanym w 1938 r. pierwszym numerze „Biuletynu”⁵⁵ zwracano uwagę na konieczność i sposoby ożywiania kontaktu poszczególnych kół rodzicielskich z centralą ogólnokrajową i organizacyjnego zespolenia wszystkich Zrzeszeń Rodzicielskich przy szkołach polskich na terenie Rzeczypospolitej. Dokonano tu także krótkiego sprawozdania z działalności Zjednoczenia w pierwszych latach drugiego dziesięciolecia. Przedstawiono działania w zakresie popularyzowania wiedzy o rodzinie i jej potrzebach, a także realizowania współpracy rodziny i szkoły oraz wspomagania rozwoju moralnego i fizycznego młodzieży.

Kolejny drugi numer „Biuletynu”⁵⁶ został poświęcony omówieniu ważnych spraw organizacyjnych oraz działalności Zjednoczenia w ostatnim kwartale. W części pierwszej zwrócono się do Zarządów poszczególnych kół o potwierdzenie odbioru biuletynu oraz ocenę celowości jego wydawania, a także przesłanie do centrali informacji dotyczących danego koła. Omawiając natomiast działalność Zjednoczenia, przedstawiono potrzebę angażowania się kół w przygotowywaną konferencję Prezesów Kół Rodzicielskich w Warszawie. Zwrócono także uwagę na potrzebę rozbudowania Komisji do Spraw Rodziny przez powołanie do życia kół studiów oraz wyjaśniano konieczność realizacji stałego i czynnego udziału Zjednoczenia w pracach Zespołu Rodziców, działającego przy Pracowni Wychowawczej Ministerstwa Oświaty.

Trzeci numer „Biuletynu” opublikowano w 1939 roku⁵⁷. Zamieszczono w nim najważniejsze informacje dotyczące działalności Zjednoczenia od czasu opublikowania wcześniejszego jego numeru. Wydarzenia i inicjatywy, które omówiono, obejmowały: zorganizowanie konferencji o wyborze zawodu dla młodzieży

⁵⁴ *Z działalności X-lecia Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich 1925–1935 r.*, Warszawa 1935, ss. 24.

⁵⁵ „Biuletyn Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce” Warszawa 1938, nr 1, ss. 5.

⁵⁶ „Biuletyn Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce” Warszawa 1938, nr 2, ss. 2.

⁵⁷ „Biuletyn Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce” Warszawa 1939, nr 3, ss. 3.

licealnej oraz odczytów na temat szkół zawodowych; publikowanie przez członków Zjednoczenia tekstów na temat współpracy domu i szkoły (na łamach „Przeglądu Pedagogicznego” oraz „Kuriera Warszawskiego”); czynny udział Zjednoczenia w pierwszym Kongresie Dziecka; wybory do władz Zjednoczenia; odbycie szeregu konferencji Zarządu Zjednoczenia z Ministrem WRIOP; współpracę Zjednoczenia z innymi organizacjami (Zespołem Współpracy Domu i Szkoły oraz Pracowni Wychowawczej Ministerstwa Oświaty); prowadzenie przez przewodniczącego Komisji do Spraw Rodziny stałej kroniki pt. *Ze Spraw Rodziny*, w wychodzącym w Warszawie czasopiśmie „Rodzina Polska”.

Kolejnym ambitnym przedsięwzięciem wydawniczym Zjednoczenia było czasopismo „Głos Rodziców”, publikowane tylko przez rok, począwszy od czerwca 1927 roku. Miesięcznik ten, podobnie jak wcześniej wydawane pismo „Rodzina” (organ prasowy Polskiej Ligi Wychowania Rodzinnego powiązanej ze Zjednoczeniem), został rozwiązany ze względu na ograniczenia finansowe i niewielkie zainteresowanie potencjalnych czytelników jego stałą prenumeratą⁵⁸. Komitet redakcyjny tworzyły osoby: Zofia Zaleska (pełniąca funkcję kierowniczą), Maria Sdzewiczowa (była redaktor pisma „Rodzina”) oraz Józef Janota Bzowski i Zygmunt Tarnowski. Dokonując ogólnej charakterystyki pisma, można powiedzieć, że: poświęcone było sprawom życia rodzinnego i szkolnego oraz dziedzinie wychowania młodzieży; walczyło o ideał wychowania oparty o dobrą szkołę i zdrową rodzinę; zabiegało o wzmocnienie wpływu rodzicielskiego na terenie szkoły, w celu harmonijnego z nią współdziałania wychowawczego uzewnętrzniało postulaty rodziców i było platformą wewnętrznej wymiany myśli i pracy samowychowawczej; dążyło w porozumieniu z krajowymi oraz zagranicznymi ośrodkami społeczno-wychowawczymi do uzdrowienia atmosfery życia publicznego.

Każdy z numerów posiadał podobną strukturę treściową. Na początku pojawiały się informacje kierowane od wydawnictwa do potencjalnych odbiorców, a dotyczyły kwestii organizacyjnych, związanych z opublikowanym zeszytem, np. możliwości prowadzenia z pismem korespondencji czy też jego prenumeraty. W dalszej, jak się wydaje, zasadniczej części znajdowały się zwykle informacje dotyczące ważnych wydarzeń związanych z działalnością Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich. Na koniec zamieszczano np. listy do redakcji i do Zarządu Zjednoczenia, a także odpowiedzi redakcji i Zarządu Zjednoczenia oraz prezentowano komunikaty, kronikę, dotychczasowe wydawnictwa Zjednoczenia, nowości wydawnicze, wydawnictwa dla dzieci i młodzieży oraz dzieła pedagogiczne.

W zeszycie pierwszym⁵⁹ scharakteryzowano rolę Zrzeszeń i Zjazdów Rodzicielskich, eksponując myśl, że Zrzeszenie może odgrywać rolę ostoji moralnej dla rodziców, powołując ich do wielkiej misji wychowania narodowego. Przedstawiono skrócone sprawozdanie z I Ogólnokrajowego Zjazdu Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich oraz echa tego zjazdu w prasie w całym kraju, np. w „Gońcu Częstochowskim”; w „Tygodniku Kutnowskim”, „Życiu Wołynia” czy „Słowie Kujawskim”. Zaprezentowano również najważniejsze wydarzenia z życia Zjednoczenia, m.in. wystąpienia do władz (Ministra Komunikacji oraz Ministra Oświecenia),

58 K. Jakubiak, *Stowarzyszeniowy ruch rodzicielski w II Rzeczypospolitej...*, dz. cyt., s. 132.

59 „Głos Rodziców” 1927, R. I, z. 1, ss. 24.

a także z życia Zrzeszeń Rodzicielskich w kraju. W dalszej części pisma usytuowano kronikę oraz informacje administracji i propozycje wydawnicze.

Kolejny drugi zeszyt⁶⁰ zawierał bardzo bogate treści, skoncentrowane głównie na problematyce rodziny. Zamieszczono w nim materiał pt. *Ku odbudowie rodziny*, w którym wiele miejsca poświęcono kwestii rozluźnienia się więzów rodzinnych, zepsuciu obyczajów i potrzebie odbudowy życia rodzinnego. Wychowanie domowe uznano za równie ważne albo nawet ważniejsze od nauczania i wychowania szkolnego, uzasadniając, że stanowi ono fundament dla wpływów szkoły. Przekonywano, że ważne jest, aby i wychowanie domowe miało ideały, które będą realizowane planowo, konsekwentnie, umiejętnie i skutecznie.

Znaczącą rolę w poprawianiu jakości wychowawczego funkcjonowania rodziny i współpracy domu rodzinnego ze szkołą przypisano Zrzeszeniom Rodzicielskim. W zeszycie tym znalazł się również materiał stanowiący krytyczną opinię Zarządu Zjednoczenia wobec ogłoszonego projektu reformy ustroju szkolnego, a także tezy i wskazania organizacyjne dotyczące Zjednoczenia i Zrzeszeń Rodzicielskich, opracowane przez Zarząd. Dotyczyły one zadań Zjednoczenia, jego ideologii, środków i metod działania oraz wewnętrznej konstrukcji organizacji (Koło – Okrąg – Zjednoczenie). Podkreślono, że ton organizacji powinni nadawać rodzice, a nie szkoła. Przedstawiono również sprawozdanie z prac Zarządu Zjednoczenia oraz wnioski Komisji Wychowania Moralnego. W kronice zamieszczono komunikat ze spotkania delegacji Zjednoczenia z Ministrem WRiOP oraz informacje o obecności Zjednoczenia w przestrzeni międzynarodowej (w prasie i na kongresie). Zeszyt ten, podobnie jak wcześniejszy, kończą listy do redakcji oraz jej odpowiedzi i popularyzacja nowości wydawniczych.

Ostatni opublikowany „Głos Rodziców”⁶¹ był wydaniem podwójnym, wzbogaconym o sprawozdanie z aktywności Koła Rodzicielskiego działającego przy Gimnazjum im. J. Zamoyskiego w Warszawie. Omówiono w nim m.in. najważniejsze zadania wychowawcze szkoły, do których zaliczono: religijne wychowanie młodzieży; wychowanie narodowe i obywatelskie; kształtowanie właściwego stosunku do pracy jako wartości społecznej; występowanie szkoły w procesie wychowania w roli sprzymierzeńca rodziny; wychowanie przez nauczanie; właściwy dobór osób do pełnienia roli szkolnego wychowawcy; stosowanie wychowania zbiorowego; wykorzystywanie wychowawczej roli harcerstwa i organizacji szkolnych; stosowanie szkolnych nakazów i karności; właściwy dobór rozrywek dla wychowanków; realizowanie współpracy z przedstawicielstwem rodziców. W dalszej części pisma przedstawiono ważniejsze wydarzenia związane z działalnością Zjednoczenia oraz zrzeszeń rodzicielskich oraz zarządzenia Ministra WRiOP z dziedziny wychowawczej (np. regulamin normujący pracę wychowawczą w szkołach średnich), a ponadto kronikę i książkowe propozycje wydawnicze.

Omawiając kwestię roli, jaką odegrało Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich w pedagogizacji rodziny w okresie międzywojennym, warto przywołać jeszcze jedną inicjatywę wydawniczą tej organizacji rodzicielskiej, czyli *Katechizm wychowawczy dla rodziców*, opracowany i popularyzowany przez Zarząd Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich. Opublikowany został on w 1930 roku, nakładem Koła

60 „Głos Rodziców” 1927, R. I, z. 2, ss. 24.

61 „Głos Rodziców” 1927, R. I, z. 3–4, ss. 24.

Rodzicielskiego działającego przy Gimnazjum im. Wł. Jagiełły w Płocku. Zawierał 25 wskazań, których analiza pozwala na przyporządkowanie ich do następujących obszarów:

- praca rodziców nad sobą – wskazania mieszczące się w tej grupie zwracały uwagę rodziców na konieczność realizacji działań samokształceniowych, doskonalenia własnej psychiki, tłumienia w sobie wad osobistych i narodowych oraz rozwijania wszelkich cnót. Podkreślano również to, że rodzice muszą pamiętać, iż są dla swoich dzieci żywym przykładem do naśladowania;
- rodzina jako środowisko wychowawcze – podkreślano, że rodzice winni stać na straży godności rodziny i rozwijać w dzieciach więź z rodziną, troszczyć się o powagę i autorytet domu rodzinnego, stosować zarówno karność, jak i serdeczność w wychowaniu i tego również wymagać od szkoły. Poza tym powinni oni wyrabiać w dzieciach umiłowanie prawdy, czystość uczuć i myśli, a ponadto uwzględniać w wychowaniu indywidualność dziecka, korzystać z rad osób kompetentnych oraz literatury pedagogicznej. Zalecano również dbanie o higienę dziecka w domu i poza nim, zaspokajanie jego potrzeby bezpieczeństwa, a także troskę o odpowiednią lekturę dla młodzieży oraz prowadzenie z nią rozmów;
- przygotowanie dzieci do życia i kształtowanie ich stosunku do pracy – zwracano uwagę na konieczność wdrożenia dzieci do troski o porządek i ład zewnętrzny oraz harmonię i równowagę wewnętrzną, a także rozbudzanie w nich umiłowania pracy, sumiennego i dokładnego spełniania obowiązków domowych oraz szkolnych. Wyeksponowano konieczność przygotowania dzieci do realizowania przyszłych obowiązków, tzn. przygotowanie dziewcząt do spełniania zadań rodzinnych, dostarczenie im wiadomości na temat życia gospodarczego domu oraz jego higieny i wyrobienie potrzebnych w tym zakresie umiejętności. W przypadku chłopców zalecono ukształtować szacunek dla kobiet, rycerskość, poczucie humoru i prawość charakteru;
- współpraca rodziny ze szkołą – podkreślano potrzebę dążenia do zbliżenia rodziny i szkoły w znaczeniu indywidualnym oraz w sensie pracy organizacyjnej w przyszkolnych zrzeszeniach rodzicielskich. Wyeksponowano konieczność współdziałania ze szkołą w poczynaniach mających na względzie intelektualne, duchowe i fizyczne wychowanie dziecka oraz domaganie się od szkoły wspierania domu w jego postulatach wychowawczych, a także uszanowania autorytetu rodziców i opiekunów. Zalecano również, aby w odniesieniu swoim oraz dziecka do szkoły stać na gruncie solidaryzmu czynników wychowujących, poszanowania autorytetu szkoły, jej pracowników i prawa szkolnego oraz rozbudzać w dzieciach przywiązanie do szkoły. Ponadto wskazano na konieczność wyrabiania w dzieciach szacunku dla mundurka szkolnego, potrzebę jego noszenia w szkole i poza nią;
- organizacja czasu wolnego dzieci – zalecano rozwijanie zamiłowań i talentów dzieci oraz naukę wartościowego spędzania czasu, a także wspieranie wszelkich działań młodych ludzi, mogących przyczynić się do ich duchowego i fizycznego rozwoju. Proponowano intensyfikację ich aktywności w harcerstwie, samorządzie szkolnym, kółkach samokształcenia, orkiestrach szkolnych, świetlicach uczniowskich;

- ochrona przed zagrożeniami – zalecano zwracanie bacznej uwagi na zachowanie młodzieży poza godzinami pracy, chronienie jej przed negatywnym wpływem otoczenia. Opowiadano się za zakazem używania przez dzieci alkoholu, palenia papierosów i grania w karty. Zwrócono również uwagę na potrzebę zadbania o stosowne rozrywki młodzieży i właściwy strój. Zalecano, aby stać na gruncie religijnego wychowania młodzieży w domu i szkole, jako ostoji moralnej;
- stosunek do ojczyzny – podkreślano potrzebę rozbudzania w dzieciach miłości ojczyzny oraz przywiązania do historii, tradycji i przyrody. Przestrzegano, aby nie wciągać dzieci w tematy polityczne, problemy natury klasowej i partyjnej, ale zaszczybiać zasady chrześcijańskiej miłości i harmonii w stosunkach społecznych i uczyć szacunku dla każdego człowieka. Ponadto wyrabiać w młodzieży świadomość państwową, społeczną i obywatelską⁶².

Opublikowany *Katechizm wychowawczy dla rodziców* miał charakter poradnika. Zawarte w poszczególnych obszarach wskazania eksponują znaczenie rodziny jako środowiska wychowawczego, które stać powinno na straży bezpiecznego rozwoju dziecka, rozwijać jego zainteresowania, a ponadto kształtować szacunek wobec wartości, w tym wartości samej rodziny oraz pracy, ojczyzny, państwa, zdrowia i godności drugiego człowieka. W realizacji tych zadań miała rodzinę wspomagać szkoła. Dlatego też tak duży nacisk kładziono na konieczność współpracy tych dwóch środowisk wychowawczych.

Zakończenie

Reasumując, warto podkreślić fakt, że zarówno przedstawiciele wychowania narodowego, jak i państwowego docenili znaczenie rodziny jako środowiska życia i rozwoju dziecka, a także rolę współpracy rodziny i szkoły. Wskazują na to głoszone przez nich poglądy oraz powstające w ich otoczeniu organizacje rodzicielskie, realizujące różnorodne działania na rzecz pedagogizacji rodziców. Mimo trudnej rzeczywistości życia społecznego (zróżnicowanym stanem ziem Polski po zaborach oraz wielkim kryzysem gospodarczym i hiperinflacją) organizacje te starały się dotrzeć z myślą wychowawczą do jak najszerszego grona odbiorców – rodziców i nauczycieli, m.in. poprzez prowadzoną działalność wydawniczą. Na uwagę zasługuje realizowana w tym zakresie dość bogata i zróżnicowana aktywność Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich. W publikowanych materiałach przedstawiało ono najważniejsze zadania wychowawcze oraz opisywało zasady skutecznego wychowania. Ponadto wielokrotnie wykazywało, że rodzina jest tak samo ważnym środowiskiem wychowawczym jak szkoła, a współpracę rodziców i organizacji rodzicielskich ze szkołą traktowało jako podstawowy determinant skuteczności procesu wychowania młodego pokolenia Polaków.

⁶² *Katechizm wychowawczy dla rodziców opracowany i zalecony przez Zarząd Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce*, 17.01.1930 r., s. 1–4.

Bibliografia

Opracowania monograficzne

- Araszkiewicz F. W., *Ideały wychowawcze Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1978.
- Borowski W. M., *Ogólne zarysy wychowania narodowego*, Warszawa 1918.
- Borowski W. M., *Wychowanie narodowe*, Warszawa 1922.
- Jakubiak K., *Wychowanie państwowe jako ideologia wychowawcza sanacji. Kształtowanie i upowszechnianie w periodycznych wydawnictwach społeczno-kulturalnych i pedagogicznych*, Bydgoszcz 1994.
- Mirski J., *Wychowanie i wychowawca*, Warszawa 1936.
- Niedojadło A., *Wychowanie narodowe i państwowe w szkołach powszechnych Okręgu Szkolnego Krakowskiego w latach 1918–1939*, Lublin–Tarnów 2013.
- Juško E., Niedojadło A., *Wartości patriotyczne i narodowe w procesie dydaktyczno-wychowawczym w szkołach powszechnych II Rzeczypospolitej*, Rzeszów 2023.
- Koźmian D., *Wychowawcza rola rodziny w poglądach reprezentantów pedagogiki narodowej w Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Rodzina jako środowisko wychowawcze w czasach nowożytnych*, red. K. Jakubiak, Bydgoszcz 1995, s. 193–201.
- Pohoska H., *Wychowanie obywatelsko-państwowe*, [w:] *Encyklopedia Wychowania*, red. S. Łempicki, Warszawa 1934, t. I, cz. 2.
- Rybarski R., *Naród, jednostka, klasa*, Warszawa 1926.
- Sarjusz-Wolska S., *Zarys wychowania moralnego i obywatelskiego*, Warszawa 1927.
- Smolański A., *Ideały wychowawcze w polskiej myśli pedagogicznej od XVI w. do końca II Rzeczypospolitej*, Opole 1994.
- Ziemnowicz M., *Rodzina a wychowane państwowe*, Lwów–Warszawa 1932.

Czasopisma i zeszyty naukowe

- „Biuletyn Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce”, Warszawa 1938, nr 1, ss. 5.
- „Biuletyn Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce”, Warszawa 1938, nr 2, ss. 2.
- „Biuletyn Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce”, Warszawa 1939, nr 3, ss. 3.
- „Głos Rodziców” 1927, R. I, z. 1, ss. 24.
- „Głos Rodziców” 1927, R. I, z. 2, ss. 24.
- „Głos Rodziców” 1927, R. I, z. 3–4, ss. 24.
- Jakubiak K., *Organizacje rodzicielskie i instytucjonalne formy współpracy domu i szkoły w Królestwie Polskim oraz w okresie II Rzeczypospolitej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Pedagogiczne” 1992, z. 18, s. 111–125.
- Jakubiak K., *Stowarzyszeniowy ruch rodzicielski w II Rzeczypospolitej i za granicą w początkach XX wieku*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Pedagogiczne” 1996, z. 32, s.127–138.
- Mirski J., *O postawie wychowawczej rodziców*, „Zrąb” 1935, t. 22, s. 61–82.
- Mirski J., *Polska myśl wychowawcza*, „Oświata i Wychowanie” 1930, nr 10, s. 929–938.
- Juško E., *Wychowanie narodowe i państwowe w szkołach miasta Tarnowa i powiatu tarnowskiego w okresie II Rzeczypospolitej*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej

Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie. Prace z zakresu Oświaty i Wychowania” 2011, nr 1, s. 47–59.

Radziwiłł A., *Ideologia wychowawcza sanacji i jej odbicie w polityce szkolnej w latach 1926–1939* (część wstępna, część pierwsza i zakończenie), „Kwartalnik Pedagogiczny” 2014, nr 1–2, s. 227–306.

Źródła

Katechizm wychowawczy dla rodziców opracowany i zalecony przez Zarząd Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce, 17.01.1930 r., ss. 4.

Materiały I. Zjednoczenie zrzeszeń rodzicielskich jako jedna z dróg sanacji współczesnych stosunków wychowania w Polsce, Warszawa 1925, ss. 14.

Materiały II. Rys historyczny organizacji rodzicielskich w Polsce, Warszawa 1925, ss. 12.

Materiał III. Jak założyć i poprowadzić nowe lub ożywić dawne Rodzicielskie Koło Szkolne przy szkole średniej, Warszawa 1926, ss. 20.

Materiał IV. Stanowisko Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce w sprawie zamierzonej reformy szkolnej, Warszawa 1926, ss. 16.

Materiał V. Szkoła a organizacje rodzicielskie (referat i dyskusja), oprac. J.J. Bzowski, Warszawa 1926, ss. 23.

Materiał VI. Kilka słów w sprawie ustosunkowania się Władz Oświatowych do organizacji rodzicielskich, Warszawa 1926, ss. 16.

Materiał VIII. Szkoły państwowe a organizacje rodzicielskie, Warszawa 1926, ss. 23.

Statut Zjednoczenia Zrzeszeń rodzicielskich w Polsce, Warszawa 1929, ss.15

Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce po 5 latach pracy. Sprawozdanie z działalności organizacji od lipca 1929–lipca 1930, Warszawa 1930, ss. 41.

Z działalności X-lecia Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich 1925–1935 r., Warszawa 1935, ss. 24.

I Ogólnokrajowy Zjazd Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich, Warszawa 1927, ss. 167.

II Ogólnokrajowy Zjazd Przedstawicieli Zrzeszeń Rodzicielskich, Warszawa 1930, ss. 105.

Strony internetowe

Aleksander T., *Kształcenie pedagogiczne rodziców*, ss. 237–251, [on-line:] https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/251398/aleksander_ksztalcenie_pedagogiczne_rodzicow_2004.pdf?sequence=1&isAllowed=y – 26.06.2023.

Streszczenie

Dwoma głównymi ruchami politycznymi w międzywojennej Polsce były Narodowa Demokracja i sanacja. Ich przedstawiciele wypracowali własną teleologię wychowawczą, w której istotną rolę przypisywali rodzinie, postrzegając ją jako podstawowe środowisko rozwoju dziecka. Starali się wpływać na wychowawcze funkcjonowanie rodziny, dlatego realizowali projekty pedagogizacji rodziny, w tym zakładali organizacje rodzicielskie, które oferowały rodzicom udział w wykładach, kursach i seminariach oraz wydawały czasopisma o tematyce rodzinnej. Niniejszy tekst przybliży działalność Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich, ogólnopolskiej organizacji sympatyzującej z Narodową Demokracją. Dążyła ona m.in. do silnego zespolenia rodziny ze szkołą, aby skutecznie realizować przypisane im zadania wychowawcze.

Wykorzystując wybrane czasopisma z okresu międzywojennego, w artykule nakreślono także trudności we współpracy rodziny ze szkołą i ich przyczyny.

Słowa kluczowe: ideały wychowawcze II Rzeczypospolitej, znaczenie rodziny, współpraca rodziny i szkoły

The importance of the family in realizing the educational ideals of the Second Polish Republic and its pedagogization in the activities of the Union of Parents' Associations in the light of published documents

Abstract

Two main political movements in interwar Poland were the National Democracy and the Sanation. Their representatives developed their own educational teleology, in which they ascribed an important role to the family, seeing it as the primary environment for child development. They endeavored to influence the educational functioning of the family, and, therefore, pursued projects to pedagogize the family, including the establishment of parent organizations that offered parents lectures, courses, and seminars, and published magazines on family issues. This text takes a closer look at the activities of a nationwide organization that sympathized with National Democracy – the Union of Parents' Associations – which sought, among others, a strong fusion of family and school, to effectively carry out the educational tasks assigned to them. Using selected periodicals from the interwar period, the article also outlines the difficulties of family-school cooperation and their causes.

Keywords: Educational ideals of the Second Polish Republic, meaning of the family, family and school cooperation